

MATERIJALNO KRIVIČNO PRAVO

<https://doi.org/10.7251/CEST1322023J>

UDK 343.272:343.9

PRIMENA KONFISKACIJE IMOVINE KAO
VANINSTITUCIONALNOG OBLIKA REAKCIJE NA
IMOVINSKI KRIMINALITET¹

Prof. dr Dragan Jovašević

Redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Nišu, Republika Srbija, jovas@prafak.ni.ac.rs

Apstrakt: U savremenom kriminalitetu, pored privrednog i korupcijskog kriminaliteta, veliki udeo zauzima i imovinski (ekonomski) kriminalitet. On obuhvata različite oblike ispoljavanja krivičnih dela fizičkih i pravnih lica koja su upravljena na imovinu drugog fizičkog ili pravnog lica, čime im se prouzrokuje imovinska šteta. Pored toga, ova imovinska krivična dela se preduzimaju od učinilaca sa namerom pribavljanja protivpravne imovinske koristi ili iz pobude koristoljublja. Takve karakteristike imovinskog kriminaliteta ukazuju na vrstu, prirodu i karakter mera društvene reakcije. Među ovim vaninstitucionalnim merama se posebno ističu imovinske kazne. To su: a) novčana kazna i b) konfiskacija imovine. Njima se neposredno oduzima određeni deo imovine (imovinskih prava) učinilaca ovih krivičnih dela. O specifičnim karakteristikama kazna konfiskacije imovine u domaćem i inostranom krivičnom pravu govori ovaj rad.

Cljučne reči: krivično delo, odgovornost, kazna, imovina, konfiskacija, sud

1. UVOD

U savremenom kriminalitetu se u velikom obimu, odnosno sa velikom dinamikom javlja imovinski (ekonomski) kriminalitet. To je skup izvršenih/pokušanih krivičnih dela koja preduzimaju fizička i pravna lica prema tuđoj imovini (imovini ili imovinskim pravima drugih lica). Na taj način im se se prouzrokuje imovinska šteta u većem ili manjem obimu (vrednosti) čija se visina utvrđuje prema vremenu preduzimanja radnje izvršenja. Na strani učinilaca ovih krivičnih dela se javljaju posebni, specifični subjektivni elementi koji utiču na oblik njihove krivice (direktan umišljaj). To može biti: a) namera pribavljanja sebi ili drugom fizičkom ili pravnom licu protivpravne imovinske koristi, b) namera nanošenja drugom licu imovinske štete ili c) pobuda koristoljublja.

Ove karakteristike imovinskog kriminaliteta, odnosno ličnosti njihovih učinilaca utiču i na vrstu, prirodu i karakter mera društvene reakcije. Upravo zato se od najstarijih vremena (od prvih pisanih pravnih spomenika iz svremena staroga sveta) pa sve do danas, kako u svetu, tako i u Republici Srbiji u suzbijanju ove vrste

¹ Rad je nastao kao rezultat finansiranja od strane Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja RS prema ugovoru broj 451-03-9/2021-14/200120.

kriminaliteta koriste različite vrste krivičnih sankcija. Pored institucionalnih (zavodskih) sankcija – kazne lišenja slobode (kao zatvora) kao najpopularnije vrste krivičnih sankcija, kod ove vrste kriminaliteta posebnu ulogu imaju imovinske krivične sankcije.

Među imovinskim krivičnim sankcijama se izdvajaju: a) kazne, b) mere bezbednosti i c) posebne krivičnopravne mere (mere sui generis). U suzbijanju imovinskog kriminaliteta danas se primenjuju se različite vrste imovinskih kazni. Njihovom primenom se zadire u imovinu ili imovinska prava osuđenog lica (kao učinioca krivičnog dela) čime se destimulativno deluje u pravcu neutralisanja ili umanjenja njihovih lukrativnih motiva (namere, pobude). Na taj način imovinske kazne pored represivnog (retributivnog, prinudnog), imaju i snažno preventivno (specijalno, odnosno generalno) dejstvo (Turković et al., 2013:60-65).

U okviru vaninstitucionalnih imovinskih kazni, pored novčane kazne, posebnu ulogu ima kazna konfiskacije imovine. Istina, ovu kaznu, posle više vekova njene efikasne primene, danas ne poznaje pozitivno krivično zakonodavstvo u Republici Srbiji. No, ovu kaznu poznaju brojni međunarodni dokumenti, kao i evropska krivična zakonodavstva.

2. POJAM I SADRŽINA KAZNE KONFISKACIJE IMOVINE

Pored novčane kazne koja je danas, gotovo nezaobilazna vrsta mere društvene reakcije vaninstitucionalnog karaktera u savremenom krivičnom zakonodavstvu, javlja se još jedna kazna imovinske prirode, karaktera i značaja. To je kazna konfiskacije (oduzimanje) celokupne ili dela imovine osuđenog lica u određenom roku posle pravnosnažnosti presude. U osnovi primene ove kazne se nalaze potrebe, zahtevi kriminalne politike, odnosno struktura i dinamika savremenog kriminaliteta. Kazna konfiskacije imovine, koja istina ima istorijski dugu tradiciju, je posebno efikasna prvenstveno u suzbijanju imovinskog, ekonomskog, privrednog, pa i korupcijskog (službeničkog, činovničkog) kriminaliteta.

U osnovi njene primene se nalazi destimulativno delovanje na lica koja iz lukrativnih razloga (motiva) – iz koristoljublja ili sa namerom pribavljanja protivpravne imovinske koristi - pristupaju izvršenju imovinskih krivičnih dela, ali i drugih krivičnih dela (npr. ubistvo iz koristoljublja, “plaćeno naručeno” ubistvo, ubistvo pri razbojničkom napadu i sl.). Dakle, ovde je od značaja postojanje lukrativnih (koristoljubivih) motiva koji karakterišu ličnost učinilaca ovih dela. Zato se kao neophodna mera društvene reakcije prema delovanju ovih lica u vršenju krivičnih dela javlja primena destimulativnih mera koje, pored represivnog, imaju i

snažno preventivno dejstvo – kroz nametnutu obavezu plaćanja određenog novčanog iznosa ili kroz oduzimanje imovine u celosti ili delimično.

Kaznu konfiskacije imovine više ne poznaje pozitivno krivično pravo Republike Srbije (sa primenom posle 1.januara 2006.godine kada je stupilo na snagu Krivični zakonik²). No, ovu kaznu predviđaju pojedina uporedna evropska krivična zakonodavstva, kao i relevantni međunarodni dokumenti.

U pravnoj teoriji preovladava shvatanje da se imovinske kazne uopšte, javljaju veoma rano u pisanoj pravnoj historiji, još u doba pretvaranja privatne osvete u kompoziciju (otkupninu) sa prelaskom naturalne u robno-novčanu privredu. Obe imovinske kazne nastale su veoma rano, još u doba pretvaranja privatne osvete u kompoziciju (otkupninu) sa prelaskom naturalne u robno-novčanu privredu (Grozđanić, Škorić, 2009:178-181).

Kompoziciju je država čak i favorizovala jer je jedan deo naplaćenih sredstava pripadao njoj na ime posredovanja između oštećenog (njegove porodice) i učinioca krivičnog dela (njegove porodice), a drugi deo oštećenom licu. Vremenom su ova dva dela kompozicije dobila samostalnost, tako da se prvi deo pretvorio u novčanu kaznu koja ima javnopravni karakter, a drugi deo u naknadu štete koja ima građanskopravni karakter. Kasnije je nastala kazna konfiskacije imovine kao potpuno oduzimanje imovinskih vrednosti i prava osuđenom licu.

Konfiskacija imovine kao imovinska kazna se, bez obzira na zakonski propis određivala kao oduzimanje cele ili samo dela imovine osuđenog lica u korist države bez naknade u granicama i na način koji su propisani zakonom (Mrvić Petrović, 2005:150-151). Donošenjem odluke o izricanju ove kazne zasniva se stvarnopravni odnos države nad imovinom osuđenog lica. Na taj način država postaje vlasnik imovine osuđenog lica koja je obuhvaćena konfiskacijom i to danom pravnosnažnosti sudske presude (Radovanović, 1975:318).

Po pravilu izricanje ove kazne nije bilo obavezno, već je sud u svakom konkretnom slučaju odlučivao o njenoj primeni, najčešće kao sporedne kazne uz kaznu zatvora (smrtnu kaznu ili kaznu doživotnog-dugotrajnog zatvora). Pri tome je bilo isključeno njeno izricanje uz novčanu kaznu, što je logično jer se radi o dve srodne, slične imovinske krivične sankcije. Iako konfiskacija imovine predstavlja kaznu kojom se oduzima legalno stečena imovina učinioca krivičnog dela, ona ipak u velikoj meri pogađa i druga, često nevinna, lica koja nemaju nikakve veze sa učinjenim krivičnim delom kao što je porodica osuđenog lica, njegovi bliski srodnici (Stojanović,2006:264).

---

² Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

U pravnoj teoriji se takođe može naći shvatanje prema kome je konfiskacija imovine oblik nasilnog oduzimanja imovinskih vrednosti i prava od učinioca krivičnog dela ili drugih lica za koje sud oceni da prema njima treba primeniti ovu meru (Ignjatović, 2007:150).

Zavisno od obima primene ove kazne, u pravnoj teoriji se razlikuju dva oblika konfiskacije imovine. To su (Sržentić, Stajić, Lazarević, 1986:367):

a) opšta (potpuna) konfiskacija kojom se oduzima celokupna imovina osuđenog lica koja prema zakonu uopšte može da bude predmet ove kazne i

b) specijalna (delimična) konfiskacija kojom se oduzima samo deo imovine osuđenog lica.

Praktično primenom kazne konfiskacije imovine se od osuđenog lica oduzimaju samo određeni predmeti (dobra – zgrada, stan, deo zemljišta) ili samo određene vrednosti imovine (određeni predmeti – specijalna konfiskacija). Stoga je sud u obavezi da u svakom konkretnom slučaju u donetoj presudi tačno odredi obim i vrstu imovine koja je predmet oduzimanja.

U pravnoj teoriji se, među karakteristikama kazne konfiskacije imovine, javljaju (Čejović, 2002: 504-507):

1) to je prinudna (retributivna, represivna) mera koja se izriče protiv i mimo volje učinioca krivičnog dela,

2) ona je predviđena u zakonu, kao i uslovi za njenu primenu (načelo zakonitosti),

3) ovu meru izriče sud konkretnom učiniocu krivičnog dela u zakonom propisanom krivičnom postupku,

4) ona se odnosi na pokretnu i nepokretnu imovinu samo osuđenog lica (ali ne i članova njegove porodice) koju ono poseduje u vreme donošenja pravnosnažne sudske odluke, ali ne i buduću imovinu osuđenog lica,

5) njenom primenom se osuđenom licu ne oduzima celokupna imovina, što znači da mu se ostavlja jedan njen deo u visini nužnih troškova (koji su potrebni za izdržavanje osuđenog lica i članova njegove porodice),

6) oduzeta imovina prelazi u državnu svojinu,

7) ona predstavlja sporednu vrstu kazne. To znači da se nikada ne može izreći samostalno, već samo uz kaznu zatvora,

8) ona ne dira u pravo trećih lica (zakonsko ili uknjiženo pravo uživanja, zaloge, hipoteke ili pravo stanovanja) na oduzetoj imovini,

9) oduzeta imovina se može koristiti i za naknadu štete koja je pričinjena izvršenim krivičnim delom,

10) njena primena ne zavisi od visine imovinske koristi koja je pribavljena krivičnim delom i

11) oduzeta imovina može da se vrati osuđenom licu ako se odluka o konfiskaciji imovine ukine vanrednim pravnim lekovima ili aktom amnestije ili pomilovanja.

3. ISTORIJSKI RAZVOJ KAZNE KONFISKACIJE IMOVINE

U bivšoj jugoslovenskoj državi, bez obzira na njen ustavni naziv, u čijem se sastavu nalazila Republika Srbija, sve do 1990. godine ova vrsta kazne je egzistirala u kaznenom sistemu.

Prvi pisani pravni spomenik nastao na tlu Republike Srbije koji je propisivao kaznu konfiskacije imovine je bio Dušanov zakonik iz 1349. i 1354. godine. On je poznavao tri vrste imovinskih kazni. To su bile: a) vražda, b) novčana kazna (globa) i c) konfiskacija imovine.

Konfiskacija imovine se sastojala u oduzimanju celokupne imovine osuđenog lica ili kako Zakonik kaže: „da se kuća raspe“ ili „da se selo raspe i opleni“. Ova se kazna mogla izricati za različita krivična dela kao što su: nevera (član 52.), činjenje zla priselici od strane vlastelina (član 57.), uvreda sudije (član 111.), ako se u selu nađe razbojnik (član 145.) ili ako se u selu nađe zlatar koji tajno kuje novac (član 169.) (Nikolić, Đorđević, 2002, str. 217-229).

Uredba o vojnim sudovima iz maja 1944. godine, je pored glavnih, poznavala i sporedne kazne gde se ubrajala i konfiskacija imovine (čl. 12-17.).

Potom, kaznu konfiskacije imovine su poznalava sva jugoslovenska zakonodavstva posle Drugog svetskog rata.

Tako je već Zakon o vrstama kazni³ iz jula 1945.godine u članu 1. je predviđao, između ostalih, i kaznu konfiskacije imovine. Ona se, posle izmena i dopuna⁴ Zakona o vrstama kazni iz 1946. godine, ova se imovinska kazna sastojala u prinudnom oduzimanju bez naknade u korist države celokupne imovine ili određenog dela imovine osuđenog lica. To znači, da je zakon razlikovao dve vrste konfiskacije imovine. To su:

a) potpuna konfiskacija koja se sastojala u oduzimanju celokupne imovine osuđenog lica i izricala se obavezno uz kaznu gubitka državljanstva i

b) delimična konfiskacija koja se sastojala u oduzimanju u presudi tačno određene imovine.

Predmet konfiskacije su bili predmeti kojima je krivično delo izvršeno ili predmeti koji su bili namenjeni za izvršenje krivičnog dela. Bez obzira o kojoj se

---

³ Službeni list DFJ, br. 48/45.

⁴ Službeni list FNRJ, br. 66/46.

vrsti konfiskacije imovine radilo, ona se mogla izreći kao glavna i kao sporedna kazna. Kao sporedna kazna izricala se uz kaznu prinudnog rada bez lišenja slobode u trajanju dužem od jedne godine, a uz kaznu lišenja slobode sa prinudnim radom ako je izrečena kazna u trajanju dužem od šest meseci.

Potom je donet poseban, specijalni zakon o ovoj vrsti kazni pod nazivom Zakon o konfiskaciji imovine i o izvršenju konfiskacije⁵ iz 1946.godine.

Prvi celoviti krivičnopravni akt u oblasti opšteg dela u novoj jugoslovenskoj državi je bio Opšti krivični zakon⁶ iz 1947.godine. Ovaj Zakon u glavi četvrtoj je kao jednu od kazni za učinioce krivičnih dela propisivao i kaznu konfiskacije imovine (član 36.). Zakon je razlikovao dve vrste konfiskacije imovine. To su: a) potpuna i b) delimična konfiskacija koja se mogla izreći i kao glavna i kao sporedna kazna. Ova se kazna mogla izreći i fizičkom i pravnom licu (član 16.) kao učiniocu krivičnog dela.

Krivični zakonik FNRJ⁷ iz 1951.godine u sistemu kazni, u odredbi člana 36.je propisivao kaznu konfiskacije imovine. Ona se mogla izreći učiniocu krivičnog dela samo kada je to bilo izričito određeno zakonom. Sastojala se u oduzimanju imovine osuđenog lica bez naknade. Javljala se u dva oblika. To su: a) potpuna ili opšta konfiskacija kojom se oduzimala celokupna imovina osuđenog lica i b) delimična ili specijalna konfiskacija kojom se oduzimao samo jedan deo imovine osuđenog lica. Danom pravnosnažnosti presude konfiskovana imovina postajala je opštenarodna imovina.

Konačno, poslednji jugoslovenski krivičnopravni akt - Krivični zakon SFRJ⁸ iz 1976.godine je u članu 40.propisivao kaznu konfiskacije imovine. Ona se sastojala u oduzimanju imovine osuđenom licu u granicama predviđenim zakonom. To znači da je bila predviđena samo potpuna konfiskacija imovine osuđenog lica uz određena ograničenja. Ona se mogla izreći samo za krivična dela za koja je izričito propisana u posebnom delu Zakona pod uslovom da je učiniocu izrečena kazna zatvora u trajanju od najmanje tri godine. To ukazuje da se ovde radilo o sporednoj kazni koja se mogla izreći uz kaznu zatvora (u navedenom trajanju) ili uz smrtnu kaznu.

Donošenjem Zakona o izmenama i dopunamama Krivičnog zakona SFRJ 6.jula 1990. godine⁹ ova kazna je brisana iz sistema krivičnih sankcija.

---

⁵ Službeni list FNRJ, br. 61/46, 74/46 i 105/46.

⁶ Službeni list FNRJ, br. 106/47.

⁷ Službeni list FNRJ, br. 13/51.

⁸ Službeni list SFRJ, br. 44/76.

⁹ Službeni list SFRJ, br. 38/90.

Na kratko je ova vrsta imovinske kazne ponovo uvedena Zakonom o izmenama i dopunama Krivičnog zakona¹⁰ SR Jugoslavije 11. aprila 2003. godine, ali samo za krivična dela sa elementom organizovanog kriminala. Tada je shodno rešenju iz člana 3. Zakona o izmenama i dopunama, u članu 34. Krivičnog zakona SR Jugoslavije uvedena kazna konfiskacija imovine koja se mogla izreći samo kao sporedna kazna.

Konfiskacija imovine (član 39a.) se prema ovom zakonskom rešenju sastojala u oduzimanju imovine osuđenom licu bez naknade, u granicama koje su propisane zakonom. Ova se kazna nije mogla izreći za svako krivično delo, odnosno svakom učiniocu, već samo za: a) krivično delo sa elementom organizovanog kriminala i b) učiniocu krivičnog dela kome je izrečena kazna zatvora u trajanju od najmanje četiri godine. Ovo je rešenje bilo u primeni do 1. januara 2006.godine kada je Krivični zakonik Republike Srbije stupio na snagu.

4. KAZNA KONFISKACIJE IMOVINE U MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM PRAVU

Konfiskacija imovine kao posebna vrsta imovinske kazne izrazito generalno preventivnog karaktera predviđena je u više međunarodnih (univerzalnih i regionalnih) dokumenata koji se odnose na suprotstavljanje različitim oblicima i vidovima kriminaliteta današnjice. Ovi dokumenti preporučuju uvođenje ove kazne nacionalnim krivičnim zakonodavstvima. Tako je kazna konfiskacije imovine predviđena u sledećim dokumentima kao što su:

- a) Konvencija OUN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala u članu 12.¹¹,
- b) Krivičnopravna konvencija o korupciji u članu 19.¹²,
- c) Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma u članu 8.¹³ i
- d) Konvencija Saveta Evrope o pranju, traženju, zapleni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom u članu 2.¹⁴.

Konvencija OUN protiv transnacionalnog organizovanog kriminala („Palermo konvencija“) u članu 12.pod konfiskacijom imovine podrazumeva oduzimanje ili trajno lišavanje prava svojine osuđenog lica po nalogu suda ili drugog nadležnog organa. Imovina obuhvata stvari svake vrste, materijalne i nematerijalne, pokretne ili nepokretne, procenjive ili neprocenjive, kao i pravna

---

¹⁰ Službeni list SRJ, br. 39/2003.

¹¹ Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori, br. 6/2001.

¹² Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori, br. 2/2002.

¹³ Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori, br. 7/2002.

¹⁴ Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori, br. 7/2002.

dokumenta kojima se dokazuje pravo ili interes u odnosu na takve stvari. Primenom ove kazne se oduzima:

- a) dobit koja je stečena izvršenjem krivičnih dela ili imovine čija vrednost odgovara vrednosti te dobiti,
- b) imovina, oprema ili druga sredstva (instrumenti) koji su korišćeni ili su namenjeni za korišćenje u vršenju krivičnih dela i
- c) imovina u koju je transformisana ili pretvorena delimično ili u celosti dobit koja je stečena izvršenjem krivičnog dela.

Krivičnopravna konvencija o korupciji (član 19.) kao jedno od sredstava u suprotstavljanju različitim oblicima i vidovima korupcije predviđa i konfiskaciju imovine ili na drugi način lišavanje prava svojine na sredstvima i prihodima koja su ostvarena krivičnim delom korupcije, pranja novca ili krivičnim delom u vezi računovodstva učinjena od strane fizičkih ili pravnih lica, odnosno na imovini čija vrednost odgovara tim prihodima.

Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma (član 8.) predviđa obavezu za države potpisnice da u svom nacionalnom zakonodavstvu predvide mere za identifikaciju, otkrivanje, zamrzavanje i zaplenu sredstava koja se koriste ili du određenja u svrhu za finansiranje međunarodnog terorizma. Primenom kazne konfiskacije imovine oduzimaju se sredstva koja se koriste za izvršenje krivičnih dela ili koja su nastala (stečena) izvršenjem krivičnih dela međunarodnog terorizma.

Konvencija Saveta Evrope o pranju, traženju, zaplenu i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom (član 2.) definiše konfiskaciju imovine kao kaznu ili meru koju naredi sud posle postupaka u vezi sa krivičnim delima koja ima za posledicu konačno oduzimanje imovine. Njenom primenom se od osuđenog lica oduzimaju sredstva ili imovina koji predstavljaju prihod od krivičnih dela kao i konfiskovanje prihoda koje se sastoji u zahtevu da se plati novčani iznos koji odgovara vrednosti takvih prihoda.

I Rimski statut stalnog Međunarodnog krivičnog suda (član 77.) kao sporednu kaznu učinocima međunarodnih krivičnih dela: a) zločin genocida, b) zločin protiv čovečnosti, c) zločin agresije i d) ratni zločini predviđa konfiskaciju prihoda, vlasništva i dobara koji su dobijeni direktno ili indirektno izvršenim zločinom imajući pri tome u vidu prava dobronamernne treće strane (Pavišić, Bubalović, 2013:127-131).

5. KAZNA KONFISKACIJE IMOVINE U KOMPARATIVNOM KRIVIČNOM PRAVU

Na bazi standarda sadržanih u brojnim univerzalnim i regionalnim međunarodnim dokumentima, kaznu konfiskacije imovine poznaju i pojedina evropska krivična zakonodavstva.

Krivični zakonik Albanije u petoj glavi propisuje glavne i sporedne kazne. U sistemu kazni, u odredbi člana 36. predviđena je kazna konfiskacija imovine (Muci, 2007:278-279). Ona se prema ovom zakonskom rešenju sastoji u obaveznom oduzimanju i prenosu u korist države: a) sredstava koja su služila ili su bila izabrana da služe kao sredstva za izvršenje krivičnog dela, b) predmeta, novca ili druge imovine koju je učinilac ili drugo fizičko ili pravno lice steklo izvršenim krivičnim delom i c) date i obećane nagrade za izvršenje krivičnog dela.

Krivični zakonik Austrije¹⁵ (član 22.) predviđa kaznu konfiskacije imovine (zaplenu) čijom primenom se od učinioca krivičnog dela oduzima poklon ili druga novčana vrednost koju je učinilac unapred ili kasnije primio za izvršenje krivičnog dela, pod uslovom da na to oduzimanje ne polaže pravo treće lice koje nije učestvovalo u izvršenju kažnjivog dela (Foregger, Serini, 1989:22-23). U slučaju da se ne radi o fizičkoj stvari ili ako učinilac više ne poseduje predmet ili korist, on će se osuditi da plati novčani iznos koji odgovara vrednosti poklona ili druge koristi.

Krivični zakonik Bugarske¹⁶, pored novčane kazne, poznaje i kaznu konfiskacije imovine (član 44.) Ona se sastoji u oduzimanju imovine osuđenog lica bez naknade u korist države. To znači da se ona ne može izreći osuđenom licu koje uopšte nema imovinu, niti se njenom primenom mogu oduzeti određeni predmeti izričito propisani zakonom: a) predmeti koji su neophodni osuđenom licu i njegovoj porodici za ličnu upotrebu, b) predmeti koji su neophodni za obavljanje određenog zanimanja i c) predmeti namenjeni za izdržavanje porodice za period od godinu dana. Oduzeta imovina se može koristiti i za naknadu štete oštećenom licu, kao i za isplatu dugovanja osuđenog lica (Ненов, Стојанов, 1992:258-259).

Krivični zakonik Češke u članu 66. predviđa kaznu: "Konfiskacija imovine". Ovu kaznu sud (fakultativno) može, s obzirom na okolnosti slučaja i lične odnose učinioca, izreći učiniocu za "posebno teško" krivično delo kojim je stekao ili pokušao da sebi pribavi imovinsku korist. U drugim slučajevima se takođe može izreći ova imovinska kazna ako Krivični zakonik dozvoljava njeno izricanje za

¹⁵ Egmont Foregger i Eugen Serini, Strafgesetzbuch StGB, 9. Auflage, Wien, Manzsche Verlag 1989, 22-23. B.Bergby et al., Lov sannhet Norge Høyesterett, Oslo, 2015

¹⁶ (1995), Sbornik nakazatelni zakoni, Sofija: SofiR, 24.

određeno krivično delo ako s obzirom na prirodu i težinu učinjenog krivičnog dela i karakter i okolnosti učinioca nije opravdana primena druge kazne (Musil, Kratochvil, Samal, 2002:312-314).

Na ovaj način se oduzima celokupna imovina učinioca ili njen deo koji odredi sud. Od oduzimanja imovine su izuzeta sredstva i stvari koji su neophodni za zadovoljenje životnih potreba osuđenog i lica čije je izdržavanje ili vaspitanje osuđeni zakonski dužan da obezbedi. Izvršenjem kazne oduzimanja imovine prestaje zajednička bračna imovina. Konačno, oduzeta imovina pripada državi.

Krivični zakonik Estonije (član 33.) propisuje specijalnu konfiskaciju imovine. Prema ovom zakonskom rešenju sud može oduzeti sredstva i oruđa koja su upotrebljena za izvršenje krivičnog dela, kao i i movinu i drugu dobit koja je pribavljena krivičnim delom.

Pri tome je izričito određeno (stav 3.) da se specijalna konfiskacija može primeniti prema (Запечалова, Манцева, 2001:56-57): a) predmetima koji su poslužili kao neposredno sredstvo za izvršenje krivičnog dela ili dobiti koja je pribavljena tačno određenim krivičnim delima, b) predmetima i sredstvima čije oduzimanje nalažu specijalni razlozi (pri čemu sud u svakom konkretnom slučaju procenjuje karakter ovih razloga), c) prevoznim i drugim sredstvima koja su korišćena za vršenje krijumačernja ako je njihov vlasnik znao ili bio dužan da zna da se nezakonito koriste, d) proizvedenim predmetima ili kopijama koji su u vezi sa pornografijom ili propagiranjem pornografske sadržine, e) piratskim kopijama, f) predmetima koji su nastali povredom patentnog prava i g) drugim predmetima koji su nastali vršenjem krivičnih dela protiv intelektualne svojine.

Krivični zakonik (Latvije) Letonije u četvrtoj glavi (sistem kazni) u članu 42. predviđa kaznu konfiskacije imovine. Sastoji se u obaveznom oduzimanju imovine osuđenog lica u korist države bez naknade. Razlikuju se dva oblika ove kazne. To su (Lukashova, Sarkisova, 2001:78): a) potpuna i b) delimična konfiskacija imovine. Kod delimičnog oduzimanja imovine sud je u obavezi da taksativno navede koja se imovina, dobra ili vrednosti njenom primenom oduzimaju. No, primena ove kazne je ograničena samo prema učiniocima krivičnih dela gde je to izričito propisano u posebnom delu Krivičnog zakonika.

Krivični zakonik Litvanije, među kaznama, poznaje u članu 72. kaznu konfiskacije imovine. Ona se sastoji u oduzimanju imovine ili predmeta bez naknade od učinioca krivičnog dela ili njegovih saučesnika. Njenom primenom se oduzimaju (Bogdašič, 2004:82): a) novac i drugi predmeti koje je učinilac pribavio vršenjem krivičnog dela, b) novac i drugi predmeti koji se koriste za izvršenje

krivičnog dela i c) novac i predmeti koji se dobijaju kao poklon radi učinjenog krivičnog dela.

Ovi se predmeti mogu oduzeti ne samo od učinioca krivičnog dela, već i od trećih lica na koje su preneti u sledećim slučajevima: a) ako su predmeti preneti na ova lica u cilju izvršenja krivičnog dela i b) ako su treća lica znala ili morala da znaju da su predmeti i imovina stečeni krivičnim delom. Ako oduzimanje predmeta u konkretnom slučaju nije moguće (jer je predmet uništen, izgubljen, zaturen ili se ne zna gde se nalazi), tada se od učinioca krivičnog dela oduzima novčani iznos koji odgovara vrednosti tih predmeta.

Krivični zakonik Nemačke¹⁷ (član 43a.) propisuje konfiskaciju imovine. Primenom ove kazne sud može uz kaznu doživotnog zatvora ili kazne zatvora u trajanju preko dve godine osuditi učinioca krivičnog dela na plaćanje određenog novčanog iznosa čija je visina određena vrednošću njegove imovine (Schonke, Schroder, 1995:298-301). Praktično primenom ove sporedne kazne učiniocu krivičnog dela se može oduzeti celokupna (opšta konfiskacija) ili samo delo imovine (delimična konfiskacija). Pri tome Zakonik određuje da visina na ovaj način oduzete imovine ne zavisi od visine krivičnim delom pribavljene protivpravne imovinske koristi.

Krivični zakonik Norveške (glava trinaest) predviđa: “Konfiskaciju imovine”. Kazna konfiskacije imovine (član 66.) se izriče: a) samostalno i b) kao sporedna (dopunska) kazna uz kaznu zatvora. Prema rešenju iz člana 67.KZ oduzima se svaka imovinska korist koja je stečena krivičnim delom. Umesto prihoda, može se oduzeti cela ili deo vrednosti tih prihoda, čak i kada je učinilac bio krivično neodgovoran za učinjeno delo (Bergby et al., 2015:298-301). Svako sredstvo koje predstavlja prihod, dobit i druge prednosti predstavlja prihod koji je predmet konfiskacije imovine. Ako se visina prihoda ne može utvrditi na osnovu raspoložih dokaza, taj se iznos utvrđuje približno (na osnovu procene).

Član 70. KZ Norveške predviđa: “Preventivno oduzimanje imovine”. Tako se imovina može oduzeti kada zbog prirode imovine i drugih okolnosti postoji očigledan rizik da će ona biti iskorišćena za izvršenje krivičnog dela. Na isti način, konfiskacija nosača informacija se može izvršiti samo kada postoji rizik od nepopravljive štete. Takvo oduzimanje imovine se vrši bez obzira ko je njen vlasnik.

Krivični zakonik Rusije u članu 44.(vrste kazni) predviđa kaznu konfiskacije imovine (Федосова, Скуратова, 2005:38). Ova se koja sastoji u oduzimanju bez naknade celokupne imovine ili njenog dela osuđenom licu. Oduzeta imovina prelazi

---

¹⁷ (2012), StGB, Strafgesetzbuch, 50. Auflage, Munchen: Beck, 22.

u državnu svojinu. No, primena ove kazne je ograničena samo na učinioce “teških” i “naročito” teških krivičnih dela (Papor, 2008:312-214). U članu 15.KZ u smislu stava 4.kao “teško” krivično delo smatra se umišljajno i nehatno izvršeno krivično delo za koje je predviđena maksimalna kazna zatvora do deset godina. U stavu 5.kao “naročito teško” krivično delo je određeno takvo umišljajno delo za čije je izvršenje propisana kazna zatvora preko deset godina ili teža vrsta kazne.

Krivični zakonik Slovačke u članu 58. predviđa: “Oduzimanje imovine” kao sporednu kaznu uz kaznu doživotnog zatvora ili kaznu zatvora koju sud izriče učinioocu “posebno teškog” krivičnog dela uzimajući u obzir okolnosti pod kojima je krivično delo izvršeno i lični položaj učinioca, ako je on tim delom stekao ili pokušao da pribavi imovinsku korist velikih razmera ili je prouzrokovao imovinsku štetu velikih razmera. I bez ostvarenja koristi, odnosno prouzrokovanja štete ova se kazna može izreći učinioocu krivičnih dela nedozvoljena proizvodnja, držanje ili trgovina opojnih droga, psihotropnih supstanci, otrova ili prekursora (*Durcoca, 2012:221-223*).

Član 59. KZ Slovačke predviđa da se kazna oduzimanja imovine izriče u obimu koji predstavlja: a) imovinu po okončanju stečajnog postupka, b) prihod od zaplenjene imovine, c) imovinu koja je isključena iz stečajne mase i d) imovinu koja je u stečajnom postupku. Oduzeta imovina postaje vlasništvo države odmah po pravosnažnosti sudske odluke. Konačnim rešenjem o oduzimanju imovine prestaje zajednička svojina supružnika na istoj.

Krivični zakonik Ukrajine u sistemu kazni, u članu 59. predviđa, između ostalih i, kaznu konfiskacije imovine – “Konfiskacija mašina”. Ona se sastoji u prisilnom oduzimanju celokupne ili dela imovine osuđenog lica bez naknade u korist države. To znači da Zakonik poznaje dva oblika ove kazne. To su: a) potpuna i b) delimična konfiskacija imovine (*Коржанский, 2015:221-223*).

Ako se u sudskoj odluci opredeli za primenu delimične konfiskacije imovine, sud je dužan da tačno navede na koji se deo imovine ona odnosi. Ova se kazna izriče samo učiniocima teških i naročito teških krivičnih dela i to kada je izričito propisana kod pojedinih krivičnih dela u posebnom delu Zakonika. Pri tome je Zakonik izričito odredio koja imovina osuđenog lica ne može biti predmet izvršenja ove imovinske kazne.

6. ZAKLJUČAK

U suzbijanju različitih oblika i vidova imovinskog kriminaliteta koji danas zauzima istaknuto mesto u obimu i dinamici savremenog kriminaliteta društvu stoji na raspolaganju više različitih sredstava, mera i postupaka, među kojima se ističu

krivične sankcije. U okviru krivičnih sankcija, se uz institucionalne mere (kaznu lišenja slobode – kaznu zatvora), po svojoj prirodi, karakteru, dejstvu i značaju javljaju imovinske kazne, ali i druge imovinske sankcije (mera bezbednosti), odnosno imovinske krivičnopravne mere sui generis (oduzimanje imovinske koristi pribavljene krivičnim delom). Imovinske kazne imaju vanredno snažno ne samo represivno, retributivno, već i značajno preventivno dejstvo, kako specijalnog, tako i generalnog karaktera.

Preventivni karakter imovinskih kazni, kao jedne od najznačajnije vrste vaninstitucionalnih mera društvene reakcije na kriminalitet, se zasniva na antikriminalnom delovanju u smislu neutralisanja (eliminisanja) ili umanjenja lukrativnih (koristoljubivih) motiva učinilaca imovinskih krivičnih dela. Na taj način se upućuje snažna antikriminogena poruka da se vršenje krivičnih dela “ne isplati” jer imovinska korist na ovaj način pribavljena neće biti zadržana. S druge strane, zadiranjem u imovinu (i imovinska prava) osuđenog lica primenom imovinskih kazni se deluje u pravcu promene karakternih osobina, želja, pobuda, namera učinilaca ovih krivičnih dela.

S obzirom na prirodu imovinskih krivičnih dela, kojima se pribavlja protivpravna imovinska korist, odnosno nanosi imovinska šteta drugom fizičkom ili pravnom licu, kao i na karakteristike ličnosti njihovih učinilaca koje odlikuje lukrativni motiv, namera ili pobuda pri odlučivanju za izvršenje ovih dela, logično je da u njihovom suprotstavljanju društvo mora da primeni vaninstitucionalne mere imovinskopravnog karaktera – imovinske kazne.

U okviru imovinskih kazni specifični karakter, prirodu, dejstvo, sadržinu i svrhu ima kazna konfiskacije (oduzimanja) imovine u celosti ili delimično (parcijalno). To je jedna od istorijski posmatrano starih mera društvene reakcije na kriminalitet (kazni) koja ima široko polje primene kod imovinskih krivičnih dela. Ovu kaznu inače poznaju brojna krivična zakonodavstva savremene Evrope, ali i brojni međunarodni dokumenti. Istina, ovu kaznu od 2006.godine više ne poznaje zakonodavstvo Republike Srbije.

Kazna konfiskacije imovine predstavlja vaninstitucionalnu meru kojom se osetno zadire u imovinu (imovinska prava) fizičkog i pravnog lica kao učinioca krivičnog dela. Na taj način se destimulativno deluje na njegovu volju (odluku) da ponovo učini istovrsno (istorodno) krivično delo. No, ova kazna takođe ima snažno generalno preventivno dejstvo, uticanjem na široke mase građana kako bi se uzdržali od vršenja imovinskih krivičnih dela.

Primenom kazne konfiskacije imovine, kao što njen naziv kaže, od učinioca krivičnog dela se samostalno ili suplementarno (uz drugu kaznu – kaznu zatvora ili

dugotrajnog/doživotnog zatvora) u celosti ili delimično oduzima njegova imovina. Tako se razlikuju dve vrste: a) opšta i b) posebna konfiskacija zavisno od obima njene primene. Pri izricanju ove kazne se stvara stvarnopravni odnos, što znači da imovina osuđenog lica danom pravnosnažnosti presude postaje državna imovina. Tako se društvo na najefikasniji i najracionalniji način suprotstavlja upravo učiniocima imovinskih krivičnih dela. Takođe, kazna konfiskacije imovine upravo deluje destimulativno na učinioca krivičnog dela, ali i na široke mase građana jasno manifestujući rešenost i odlučnost društvene zajednice da niko ne može da ima koristi od vršenja krivičnih dela, odnosno od svog protivpravnog ponašanja.

Literatura

- Bergby, B., et al., (2015), *Lov sannhet Norge Høye sterett*, Oslo: Wildy
- Богданич, О. В., (2004), *Уголовный кодекс Литовской Республики*, Санкт Петербург: Зерцало.
- Čejović, B., (2002), *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd: Službeni list.
- Durcoca, M., (2012), Trestny Zakon, Bratislava: Pravo.*
- Федосова, И., Скуратова, Т., (2005), *Уголовный кодекс Российской Федерации*, Москва: Норма.
- Foregger, E., Serini, E., (1989), *Strafgesetzbuch, StGB*, 9. Auflage, Wien: Manzsche Verlag.
- Grozđanić, V., Škorić, M., (2009), *Uvod u kazneno pravo, Opći dio*, Rijeka: Pravni fakultet.
- Ignjatović, A., (2007), *Krivično pravo, Opšti deo*, Novi Sad: Privredna akademija.
- Коржанский, М., (2015), *Криминальный кодекс в Украине*, Киев: Наукова думка.
- Lukashov, A.I., Sarkisova, E.A., (2001), *The Latvian Penal Code*, Saint Petersburg: Yuridichesky Center Press.
- Mrvić Petrović, N., (2005), *Krivično pravo*, Beograd: Službeni glasnik.
- Musil, J., Kratochvil, V., Samal, P., (2002), *Kurs trestniho prava*, 2.vyd., Praha:С.Н. Beck.
- Ненов, И., Стојанов, А., (1992), *Наказательно право на Република България*, Обща част, Књига втора, Софија: СофиР.
- Pavišić, B., Bubalović, T., (2013), *Međunarodno kazneno pravo*, Rijeka: Pravni fakultet.
- Radovanović, M., (1975), *Krivično pravo, Opšti deo*, Beograd: Savremena administracija.
- Рапог, А. И., (2008), *Уголовное право России*, Часть общаја, Москва: Ексмо.
- Schonke, A., Schroder, A., (1995), *Strafgesetzbuch, Kommentar*, 22.Auflage, Munchen:Beck.
- Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.
- Službeni list DFJ, br. 48/45.
- Službeni list FNRJ, br. 66/46.
- Službeni list FNRJ, br. 61/46, 74/46 i 105/46.
- Službeni list FNRJ, br. 106/47.
- Službeni list FNRJ, br. 13/51.
- Službeni list SFRJ, br. 44/76.
- Službeni list SFRJ, br. 38/90.

Službeni list SRJ, br. 39/2003.

Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori, br. 6/2001.

Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori, br. 2/2002.

Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori, br. 7/2002.

Srzić, N., Stajić, Al., Lazarević, Lj., (1986), Krivično pravo SFRJ, Opšti deo, Beograd: Savremena administracija.

Stojanović, Z., (2006), Krivično pravo, Opšti deo, Beograd: Pravna knjiga.

Запевалова, В. В., Манцева, Н. И., (2001), Уголовный кодекс Эстонской Республики, Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс.

(1995), Sbornik nakazatelni zakoni, Sofija:SofiR.

(2012), StGB, Strafgesetzbuch, 50. Auflage, Munchen: Beck.

APPLICATION OF CONFISCATION OF PROPERTY AS A NON-INSTITUTIONAL FORM OF RESPONSE TO PROPERTY CRIME

Dragan Jovašević PhD

Full professor, Faculty of law, University of Niš

Abstract: *In modern crime, in addition to economic and corruption crime, a large share is occupied by property (economic) crime. It includes various forms of criminal acts of natural and legal persons that are directed to the property of another natural or legal person, which causes them property damage. In addition, these property crimes are committed by the perpetrators with the intention of obtaining illegal property gain or out of self-interest. Such characteristics of property crime indicate the type, nature and character of measures of social reaction. Among these non-institutional measures, property fines stand out. These are: a) a fine and b) confiscation of property. They directly confiscate a certain part of the property (property rights) of the perpetrators of these crimes. This paper discusses the specific characteristics of the penalty of confiscation of property in domestic and foreign criminal law.*

Key words: *crime, responsibility, punishment, property, confiscation, court*